

ГЕОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ОПЫТНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ КИЕВСКОЙ ГУБЕРНИИ (10-е гг. XX в.)

Красикова Е.Ю.

Национальная научная сельскохозяйственная библиотека НААН (г. Киев)

Конец XIX – начало XX в. характеризуется активной организацией на Украине сети опытных полей, происходившей как по частной инициативе, так и с активным участием со стороны государства.

Результаты работ сельскохозяйственных опытных станций, в частности, Шатиловской основанной в 1896 г. учеником В.В. Докучаева П.А. Костычевым, достаточно убедительно доказали положительное влияние фосфорнокислых удобрений на повышение урожайности зерна. Поскольку ведущими культурами земледелия Киевской губернии были хлебные злаки – Киевское губернское земство сосредоточило внимание на изучении влияния удобрений на качество и урожайность зерновых. Первые опыты с минеральными удобрениями были проведены в 1910 г. и охватили шесть уездов Киевской губернии.

Общие указания по проведению данных опытов были предоставлены Соломоном Львовичем Франкфуртом – заведующим сетью исследовательских учреждений Всероссийского общества сахарозаводчиков. Именно опыт многократных полевых исследований, как было верно доказано Франкфуртом, давал возможность наиболее подробно изучить действие удобрений на растение. Один из ведущих российских историков науки И.В. Иванов писал о С.Л. Франкфурте, как о крупном специалисте по вегетационным исследованиям, а также инициаторе первой сети географических исследований с удобрениями в хозяйствах, занимающихся выращиванием сахарной свеклы.

Последующие опыты состоялись в 1911–1912 гг. по той же программе, однако, выводы предыдущих исследований не дали достаточно полных и удовлетворительных научных результатов, поскольку не были учтены природно-исторические условия формирования почв губернии. В результате чего руководство приняло решение дополнить исследования почв их геологическим изучением. Для выполнения геологических работ был приглашён молодой учёный из Одессы В.И. Крокос. Выводы, основанные на своих геологических исследованиях, Крокос опубликовал в статье «О ледниковых отложениях северо-западной части Киевской губернии» (1915), в которой он описал историю образования и развития почвенного покрова и разделил почвы на производственные группы по видам. Учёный предложил схему распределения почв губернии по небольшим районам с преобладанием чернозёмов, лёссовых суглинков и подзолистых почв. Механический состав почв В. Крокос объяснил следствием действия ледника эпохи оледенения, под влияние которого и попал весь север России, а также часть Киевской губернии (Радомысльский и Киевский уезды).

С агрономической точки зрения, проведённые Владимиром Крокосом геологические исследования, правдиво показали направление почвообразовательного процесса на территории сети опытов. А предложенная

учёным класифікація підтипів ґрунтів по їх механічному складі, дозволила оптимально підібрати схеми внесення добрив для кожного типу. В результаті чого, для сірих лісних ґрунтів основною схемою внесення добрив в 1912 г. була позначена схема Жоржа Віля; для деградованих чорноземів – схема В, Р (с), Р (т) і схема Жоржа Віля в повній формі або в спрощеній; для чорноземів як основна схема використовувалася схема В, Р (с), Р (т), однак схема Жоржа Віля використовувалася як додаткова. Огляд кінцевих результатів експериментів показав, що схема Ж. Віля цілком раціональна, про що і було доповідано на січеньському агрономічному нараданні (в 1912 г. при Губернській земельній управі) керівником експериментів Н.П. Фроловим. Там же була затверджена програма експериментів на 1913 г. з урахуванням висновків по кожному ґрунтового району.

В подальшому спеціалісти-ґрунтознавці будуть відзначати раціональність комплексної (докучаєвської!) методики по дослідженню ґрунтів, в тому числі, необхідне їх геологічне вивчення, а також дадуть позитивну оцінку досягненням київських експериментів 1910–1913 гг. в вивченні агрономічного значення процесів на різних підтипах чорноземів.

ВПЛИВ ЦУКРОВИРОБНИЦТВА НА ПОШИРЕННЯ АГРОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ У ПОДІЛЬСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ у другій половині ХІХ ст.

Криськов А.А.

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(м. Тернопіль)*

Завдяки розвитку цукроваріння та аграрній кризі кінця 1880-х – початку 1890-х рр., яка позначилася на продуктах рільництва надзвичайним зменшенням цін через конкуренцію американського збіжжя, з приватної ініціативи для створення кращих видів насіння та способів обробки ріллі були створені дослідні станції та поля. Капіталістичний розвиток сільського господарства, спеціалізація низки поміщицьких господарств на вирощуванні цукрового буряка, пшениці та різних технічних культур викликали потребу в дослідницьких установах, які б сприяли перенесенню досягнень науки в сільськогосподарське виробництво. У другій половині ХІХ ст. в губернії поля цукрових плантацій засівали в основному закордонним насінням, яке в місцевих кліматичних умовах давало низькі врожаї. Виникла потреба в покращенні наявних сортів та виведенні нових. З цією метою створювалися дослідні поля, організовувалися селекційні станції та агрохімічні лабораторії. У числі перших джерела називають селекційну станцію поміщика Староріпінського в с. Карабіїв Кам'янецького повіту (1878), станції Браїлівської економії поміщиків Раллі і Калиновської, Валькова у Вінницькому повіті. Великою популярністю користувалося насіннєве господарство барона Мааса, розташоване в селах Деревчин, Стрельник, Велика Русава, Сфимівка і Лопатинці Ямпільського повіту. З 1885 р. селекційна робота проводилася в